

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Директор Державної установи
«Інститут всесвітньої історії
НАН України»
член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор**

А.І. Кудряченко

Зрештою 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗВИТОК ЛЮДСТВА: ІСТОРІОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС

для здобувачів наукового ступеня доктор філософії

спеціальність

032 Історія та археологія

**Ухвалено Вченою радою
ДУ «Інститут всесвітньої історії
НАН України»**

(протокол № 8 від 03.12.2020 р.)

I. ОСВІТНЯ СКЛАДОВА

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Лекції	Семінари	Самостійна робота
1.	Загальні концептуальні та методологічні засади історіософського дослідження логіки розвитку людства	2	2	4
2.	Типологія та періодизація всесвітньо-історичного процесу	2	2	4
3.	Історична реальність у взаємозв'язку історичного простору та часу	2	2	4
4.	Особливості співвідношення філософії історії та геополітики	2	2	6
5.	Асинхронність всесвітньої історії та феномен нерівномірності економічного і духовного розвитку	2	2	4
6.	Всесвітня історія під кутом зору філо-етно-націогенезу	2	2	4
7.	Компаративний аналіз цивілізаційних регіонів: базові підходи	2	2	6
8.	Глобалізм та геополітичний регіоналізм	2	2	4
9.	Культурно-історичний вимір всесвітньої історії: визначення духовного поступу людства	2	2	4
10.	Сучасні концепції суспільного поступу: світоглядна орієнтація та методологічний потенціал	4	4	6
	РАЗОМ:	22	22	46

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач та програмні результати навчання

Компетентності, якими має володіти здобувач	Програмні результати навчання	Найменування навчальних дисциплін, практик/кількість кредитів/кафедра, що забезпечує
Науково-	Самостійна орієнтація	в Розвиток людства:

дослідницькі	проблемному полі аналізу єдності та багатоманіття всесвітньо-історичного процесу. Вміння оперувати різноманітним фактичним матеріалом та першоджерелами, групувати їх за певною тематикою, робити висновки, що мають елементи наукової новизни. Навички застосування отриманих знань у науково-дослідницькій та педагогічній діяльності.	історіофський дискурс 3 кредити ЄКТС ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
Професійні	Поглиблення професійних знань у галузі історіософії (філософії історії) шляхом застосування різноманітних методик компаративного аналізу та стадіально-цивілізаційного підходу. Вміння давати об'єктивну оцінку існуючим класичним концепціям світової історіософської думки та сучасним реаліям.	
Соціально-психологічні	Вміння формулювати та обстоювати власні наукові погляди без посилення на авторитети, готовність до взаємного вдосконалення та конструктивного наукового діалогу.	

Анотація змісту нормативних та дисциплін вільного вибору

ПН2 Розвиток людства: історіософський дискурс

Мета навчальної дисципліни – підготовка фахівців в царині історіософії та теорії еволюції всесвітньо-історичного процесу, концептуальна орієнтація їх у багатоманітні гостро дискусійних проблем даної науково-гуманітарної дисципліни. Формування здатності самостійно використовувати отримані знання щодо логіки розвитку людства для вирішення конкретних пошукових завдань більш локального характеру, зокрема в процесі розробки власної теми дисертаційного дослідження.

Завдання:

- надати слухачам системні комплексні уявлення стосовно різних аспектів філософсько-історичного дискурсу;
- розкрити позитивні аспекти різноманітних підходів до розуміння загальної спрямованості, асинхронності розвитку та просторової зигзагоподібності історичного процесу;
- показати актуальність та методологічну значущість загальнотеоретичного бачення соціальної реальності для дослідження як стародавніх часів, так і проблем модерної історії.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен знати:

- основні історіософські версії еволюції всесвітньої історії та їх представників;
- існуючу інтерпретацію сучасних історичних реалій з позицій різного трактування рушійних сил всесвітньої історії;
- стадіально-формаційні виміри історичного часу, зокрема, зміст понять «азійський спосіб виробництва», «вічний феодалізм», «класичний» та «посткласичний» капіталізм, а також бути здатним інтерпретувати терміни «стародавність», «середні віки», «новий» і «новітній» час;
- методи ідентифікації соціально-просторових ареалів, що мають різні культурно-цивілізаційні ознаки.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен вміти:

- застосовувати отримані знання у науково-дослідницькій діяльності;
- орієнтуватись в проблемному полі даної дослідницької дисципліни;
- володіти та оперувати фактичним матеріалом, пов'язаним з аналізом єдності та багатомайття всесвітньо-історичного процесу;
- давати об'єктивну оцінку існуючим класичним концепціям світової історіософської думки;
- оцінювати сучасні історичні реалії з позицій історичного метааналізу;
- визначати базові системні характеристики центрів всесвітньо-історичного розвитку Заходу і Сходу з позицій системних уявлень про особливості загального суспільного поступу.

Зміст дисципліни за темами

Тема 1. Загальні концептуальні та методологічні засади історіософського дослідження логіки розвитку людства. Діалектика суб'єктивного та об'єктивного чинників у всесвітній історії. Загальне і особливе в історичному пізнанні. Проблема побудови теорії всесвітньо-історичного процесу: гіпотези та дискусії. Історичний закон, закономірність, тенденція. Міфологія історії та психологія історії – проблема історичного прецеденту. Основні напрямки історіософської думки та їх представники.

Тема 2. Типологія та періодизація всесвітньо-історичного процесу. Системний підхід у дослідженні історичної реальності. Співвідношення економіки, політики та культури в процесах самоорганізації різноманітних конкретно-історичних утворень. Витоки цивілізаційного циклізму та цивілізаційного занепаду. Стадіальний аналіз та концепція цивілізаційного поліцентризму – проблема взаємодоповнення.

Тема 3. Історична реальність у взаємозв'язку історичного простору та часу. Нерівномірність історичного розвитку: єдність та багатомайття всесвітньої історії. Соціальна формація та соціальний регіон: «локальна цивілізація» (А.Тойнбі, О.Шпенглер), «культурно-історичний тип» (К.Леонтьєв, М.Данилевський), «світ-економіка» (Ф.Бродель), «супер-етнос» (Ю.Бромлей, М.Гумільов), «осьовий час» (К.Ясперс), «історична тяглість» (М.Блок, «Аннали»). Локально-цивілізаційна карта сучасного світу та стратегічні прогнози її еволюції.

Тема 4. Особливості співвідношення філософії історії та геополітики. Базові засади та класичні представники сучасної геополітики та її конструктивні аспекти: між історіографією та міфологією історії. Всесвітня і локальна історія: проблема співвідношення держави та імперії в історичному етногенезі. Структурування людства в модерну добу. Особливості антагонізму між світосистемним ядром та світовою периферією. Геополітичні виміри «Півдня» і «Півночі», «Заходу» і «Сходу». Україна в епіцентрі геостратегічного напруження.

Тема 5. Асинхронність всесвітньої історії та феномен нерівномірності економічного і духовного розвитку. Системна криза як рушійна сила історії. Війна та революція в історичній ретроспективі: типологія соціальних і збройних конфліктів. Специфіка становлення та антагонізмів капіталістичного способу суспільного життя. Типологічна характеристика Першої і Другої світових війн. Чи існує альтернатива класичному капіталізму? Головні деструктивні сили сучасної доби та способи їх приборкання. Феномен «кінця історії» (Ф.Фукуяма) – перспективи безкризового розвитку людства.

Тема 6. Всесвітня історія під кутом зору філо-етно-націогенезу. Системні характеристики існуючих історичних спільностей людей: «рід», «плем'я», «етнос», «нація», «народ». Політичні та культурні нації: традиціоналістське та модерністське розуміння націогенезу. Концепція етносу та різноманітні форми етноцивілізаційної ідентичності (міф, релігія, менталітет). Проблема співвідношення глобалізму та націоналізму в сучасну добу

Тема 7. Компаративний аналіз цивілізаційних регіонів: базові підходи. Стадіально-типологічні характеристики Сходу і Заходу: несумісність

чи взаємопроникнення? Цивілізаційна ідентичність Індії, Китаю, Японії, країн Латинської Америки і Близького Сходу. Так звана російська цивілізація та середньострокові перспективи російської державності. Проблема співвідношення історії та сучасності в контексті загальносвітової еволюції.

Тема 8. Глобалізм та геополітичний регіоналізм. Системно-типологічні характеристики нинішнього Європейського Союзу та шляхи його вдосконалення. Перспектива виникнення африканського, латиноамериканського та євразійського союзів та оптимальна модель геополітичного неофедералізму. Від протистояння двох соціально-економічних систем (соціалізму та капіталізму) до потенційної геополітичної багатополісності.

Тема 9. Культурно-історичний вимір всесвітньої історії: визначення духовного поступу людства. Цивілізація і культура. Ренесанс, Реформація, Просвітництво як європейські та всесвітньо-історичні феномени. Релігія як базова ознака регіонального менталітету. Ейкуменізм і секуляризм. Гуманізм проти тоталітаризму.

Тема 10. Сучасні концепції суспільного поступу: світоглядна орієнтація та методологічний потенціал. Теорія технологічного детермінізму. «Хвилі технологічного розвитку» (Е.Тоффлер) та їх співвідношення з «хвилями демократії» (С.Хантінгтон). Основний зміст понять «постіндустріальне», «інформаційне» та «постекономічне» суспільство. Конфлікт цивілізацій чи їх злагода? (С.Хантінгтон, Ф.Фукуяма). «Нетократія» або «мережеве суспільство»: утопія чи реальність? Східноцентричні версії світового лідерства. Існуючі підходи до вирішення основних глобальних проблем сучасності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Сучасні європейські культурно-історичні цінності в контексті викликів глобалізації: моногр. / керівник авторського колективу і науковий редактор доктор історичних наук, професор А.І. Кудряченко, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К.: Фенікс, 2014. – 444 с.

2. Україна в Європі: контекст міжнародних відносин: [монографія] / кер. авт. кол. і наук. ред. д-р іст. наук, проф. А.І. Кудряченко; Нац. акад. наук України, Інститут європейських досліджень. – К.: Фенікс, 2011. – 632 с.

3. Культурно-цивілізаційний простір Європи і Україна: особливості становлення та сучасні тенденції розвитку / За заг. редакцією А.І. Кудряченка // Колективна монографія. – Інститут європейських досліджень НАН України. – К.: Університет «Україна», 2010. – 405 с.

4. Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього / Керівник авторського колективу і наук. ред. д.і.н., проф. А.І. Кудряченко. – К.: Фенікс, 2009. – 544 с.

5. Тойнби А. Дж. Исследование истории: В 3 т. / Пер. с англ., вступ. статья и комментарии К. Я. Кожурина. — СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та: «Издательство Олега Абышко», 2006. — 1333 с.

6. Сорокин П. Социальная и культурная динамика: Исслед. изм. в больших системах искусства, истины, этики, права и обществ. отношений. — СПб.: Изд-во Рус. Христиан. гуманитар. Ин-та, 2000. — 1054 с.

7. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество Изд. 2-ое, испр. и доп. — М.: Academia, 2004. — 788 с.

8. Бромлей Ю. В. Этнос и этнография. — М., 1973. — 283 с.

9. Шморгун А.А. Этносоциальное развитие человека и цивилизационный процесс // Цивилизационные модели современности и их исторические корни / Под ред. акад. Ю.Н. Пахомова. — К.: Наук. думка, 2002. — С. 219–257.

10. Коллингвуд Р. Дж. Идея истории. Автобиография. М.: Наука, 1980. 486 с.

11. Сравнительное изучение цивилизаций: Хрестоматия / Сост., ред. и вступ. ст. Б.С. Ерасов. — М.: Аспект Пресс, 1998.— 556 с.

12. Васильев Л.С. История Востока. В 2-х томах / Л.С.Васильев. – 6-е изд.перераб.и доп. – М.: Изд-во Юрайт, 2014. – Том 1. – 2014. – 722 с., Том 2. – 2014. – 788 с.

13. Гаджиев К.С. Введение в геополитику. Изд. 2-е, доп. и перераб.: Учебник для вузов. — М.: Логос, 2001. — 432 с.

14. Новая технократическая волна на Западе: Сборн. статей. / Сост. С.П. Гуревич. — М. : Прогресс, 1986. — 450 с.

15. Валлерстайн И. Исторический капитализм. Капиталистическая цивилизация. — М.: Товарищество научных изданий КМК, 2008. — 176 с.

Додаткова:

1. Гегель Г. В. Ф. Лекции по философии истории. — СПб.: Наука, 1993. — 480 с.

2. Данилевский Н. Я. Россия и Европа. — М.: «Книга», 1991. — 576 с.

3. Метельова Т. О. Людина в історії: пошук системних закономірностей. – К.: Українська книга, 2002. – 448 с.

4. Шпенглер О. Закат Европы. — М: «Наука», 1993. — 592 с.

5. Вебер М.. Протестантская этика и дух капитализма // М. Вебер Избранные произведения: Пер. с нем. / Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл. П. П. Гайденко. — М.: Прогресс, 1990. — 808 с.

6. Ионов И.Н. Цивилизационное сознание и историческое знание : проблемы взаимодействия. - М. : Наука, 2007. – 499с.

7. Тоффлер Э. Третья волна. — М.: АСТ, 2010. — 784 с.

8. Шморгун А.А. Религиозно-мировоззренческие парадигмы Востока и Запада в контексте стадияльно-цивилизационной типологии: поиск духовной

альтернативы // Цивилизации востока в условиях глобализации. — В 3т. Т. 3, Кн. II : Китайско-восточный цивилизационный мир и африканская цивилизационная общность. Глобальные трансформации и уроки для Украины / Под ред. акад. Ю.Н. Пахомова. — С. 367–529.

9. Морис Я. Чому Захід панує натеper / Оповіді з історії та що з них випливає щодо майбутнього - К.: ТОВ «Видавництво “КЛІО”», 2014. - 784с.

10. Макнил У. Восхождение Запада: история человеческого сообщества - К.: Ника центр; М.: Старклайт, 2004. 1064с.

11. Ясперс К. Смысл и назначение истории: Пер. с нем. — М.: Политиздат, 1991. — 527 с.

12. Арон Р. Лекции по философии истории: Курс лекций в Коллеж де Франс. Пер. с фр. И. А. Гобозов М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. — 336 с.

13. Зиммель Г. Проблемы философии истории: Этюды по теории познания. Перевод с немецкого под ред. В.Н. Линда М.: Книжный дом «Либроком», 2011. - 176 с.